

การสืบค้นและอนุรักษ์เอกสารโบราณวัดลีหลวง อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน
เพื่อสร้างศูนย์เรียนรู้ชุมชน

Search and Ancient Document Conservation of Wat Li Luang,
Li District, Lamphun Province for Building Learning Center

พระครูสิริสุตานุยุต, ดร.*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อดำเนินการอนุรักษ์เอกสารโบราณเช่น คัมภีร์ใบลาน พับสา ที่มีอยู่ในวัดลีหลวง อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน อย่างยั่งยืนโดยการทำทำความสะอาด ลงทะเบียนเอกสารและเก็บรักษาอย่างถูกต้องโดยความร่วมมือของคนในชุมชน ๒) เพื่อการเรียนรู้และถ่ายทอดวิธีการและขั้นตอนในการทำทำความสะอาดเอกสารโบราณ การจัดทำทะเบียนเอกสาร การถ่ายภาพและการรักษาอย่างถูกต้องจากวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ และ ๓) เพื่อจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เอกสารโบราณขึ้นภายในวัดลีหลวง เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ได้ร่วมเรียนรู้ อนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาต่อไปในอนาคต การวิจัยในครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาแบบเชิงปฏิบัติการที่มุ่งเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วม

ผลการวิจัยพบว่า

มีการดำเนินการอนุรักษ์เอกสารโบราณตามหลักวิชาการ โดยการทำทำความสะอาด และลงทะเบียนเอกสารของใบลาน ๑,๘๘๗ ผูก พับสา ๒ เล่ม มีการเก็บรักษาอย่างถูกต้องเก็บไว้ในหอธรรมหรือหอไตรมี จำนวน ๗ หีบ โดยได้ถ่ายทอดวิธีการรักษาให้ชุมชนอย่างถูกวิธี ด้วยการจัดทำคู่มือวิธีการรักษาเอกสาร และสร้างแกนนำในการถ่ายทอดให้กับชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดแรงศรัทธาเห็นความสำคัญและได้ปลูกจิตสำนึกหวงแหน ช่วยกันดูแลรักษามรดกทางวัฒนธรรมในชุมชนของตนเอง และได้เผยแพร่องค์ความรู้จากการฝึกอบรม และนำองค์ความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์จนสามารถถ่ายทอดสู่คนรุ่นต่อไปได้ ทั้งนี้ได้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เอกสารโบราณของวัดลีหลวง มีการจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การเรียนอักษรล้านนา การจารธรรม พิธีตากธรรม เป็นต้น นับเป็นจุดเริ่มต้นของการอนุรักษ์เอกสารโบราณ เพื่อการเรียนรู้และถ่ายทอด อย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและผู้สนใจต่อไป

คำสำคัญ: การสืบค้น, การอนุรักษ์, ศูนย์เรียนรู้ชุมชน

ABSTRACT

The objectives of this study were 1) to preserve the ancient documents such as Palm leaves Bible, Mulberry paper that was sustainable at Wat Li Luang, Li district, Lamphun province by cleaning, registration documents and maintaining properly in cooperating of community, 2) to learn and convey the method and procedure in cleaning ancient documents, the registration documents, photographing and maintaining properly from the expert, and 3) to establish the ancient documents learning center within Wat Li Luang in order to people in the area have

* มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

learned, conserved, inherited wisdom for the future. This research used qualitative research methods and this study was a workshop that focused on the community participation.

The findings of this research as follows:

The findings revealed that there was to conduct the ancient documents of academic by cleaning and 1897 copies of registration document and 2 books of mulberry paper. There was to keep properly of 7 boxes at Dhamma Hall or Tipitaka Hall that had conveyed how to maintain to community correctly by preparing manual or handbook how to keep document and creating leaders for teaching to community. This had made the faith community of the organizing importance, consciousness to treasure, helping together in maintaining cultural heritage of their own community, published knowledge from the training and taking knowledge to good use until they can be conveyed to the next generations. So as to establish the ancient document learning center of Wat Li Luang there were organized various formats namely; studying Lanna alphabets, Dhamma writing, Takdhamma etc. that was the beginning of ancient documents conservation for learning and conveying to participate in community and those interested.

Keywords: Searching, Ancient, Community Learning Center

บทนำ

เมืองลี เป็นเมืองเก่าแก่ตั้งอยู่บนที่ราบสูงในหุบเขา ผ่านช่วงเวลามายาวนาน มีชื่อปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์หลายสมัยต่อเนื่องกันกับเรื่องราวความเป็นมาของเมืองปรากฏในตำนานและเอกสารต่าง ๆ เช่น ตำนานวัวอุสุกราช ตำนานพระเจ้าเลียบโลก ตำนานพระนางจามรี และตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ เป็นต้น^๑ โดยเมืองลี เป็นเมืองโบราณที่ตั้งอยู่บนเนินเขาสูงริมลำห้วยแม่แต๊ะ มีแม่น้ำลี้อยู่ห่างออกไปทางตะวันตกประมาณ ๑.๒๕ กิโลเมตร ผังเมืองรูปคล้ายหอยสังข์ ด้านทิศใต้มีกำแพงดินและคูเมืองสามชั้น ตรงมุมด้านตะวันตกเฉียงใต้มีป้อมรูปวงโค้งเกือกม้าแห่งหนึ่ง ภายในเมืองมีซากอาคารและศาสนสถานก่อด้วยอิฐ สองแห่ง คือ เจดีย์พระธาตุดวงเดียว และ ใกล้กับป้อมปราการ มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานของตนเองมีอายุนับถึงปัจจุบันประมาณ ๑,๐๐๐ ปี^๒ มีสถานที่ปรากฏให้เห็นได้ชัดว่า อดีตมีฐานะเป็น “เมือง” มีหลักฐานอ้างอิงปรากฏ เช่น คูน้ำคันดินหรือกำแพงเมือง และสิ่งก่อสร้างหลงเหลือให้เห็น บริเวณวัดพระธาตุดวงเดียวและวัดพระธาตุ ๕ ดวงในปัจจุบัน เมืองลี หรือลี้สันทินก็ปรากฏในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่หลายต่อหลายครั้ง ในฐานะเมืองในทางเดินทัพโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงสงครามระหว่างพระเจ้าติโลกราชแห่งล้านนา(พ.ศ. ๑๙๘๕-๒๐๓๐) กับสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ(พ.ศ. ๑๙๙๑-๒๐๓๑) แห่งอยุธยา ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์เมืองลี้ก็ยังคงสถานะเป็นเส้นทางโบราณจากสยามมาสู่ล้านนาซึ่งปรากฏหลักฐานมากมายในพงศาวดารสมัยกรุงรัตนโกสินทร์^๓

จากตำนานท้องถิ่นเล่าขานถึง ตำนานการสร้างเมืองลี กล่าวถึงการเดินทางของพระนางจามรีราชธิดาของเจ้าเมืองในแคว้นหลวงพระบาง เมื่อก่อน พ.ศ. ๑๘๐๐ คนไทยที่อยู่อาศัยอยู่ในอาณาจักรน่านเจ้าถูกศัตรูรุกราน จึงได้

^๑ คณะกรรมการสืบสานตำนานเมืองลี, โครงการสืบสานตำนานเมืองลี: ประวัติวัดเมืองลี, (ลำพูน: อนุรักษ์การพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

^๒ พาสุข ดิษยเดช, รายงานการขุดค้นทางโบราณคดี ๒๕๒๕, เล่มที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, ๒๕๒๗).

^๓ คณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี, ประวัติศาสตร์กรุงรัตนโกสินทร์ เล่ม ๑, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๕).

ปากันอพยพหนีจากที่อยู่เดิมลงมาทางทิศใต้ ในครั้งนั้นได้มีคนไทยกลุ่มหนึ่งอพยพหนีภัยศึกมาจากทางแคว้นหลวงพระบาง ลงมาสู่แคว้นล้านนา ในกลุ่มดังกล่าวมีพระนางจามะรีเป็นหัวหน้า มีท้าวพวงมหาด หรือปวงมหาด ซึ่งเป็น ผู้สนิทใกล้ชิดเป็นผู้นำทางโดยมีช้างเป็นพาหนะพาไพร่พลเมืองหนีภัย นำไพร่พลเดินทางมาตามแนวเมืองฝางแม่ระมิงค์ (แม่ปิง) เข้าเมืองหริภุญชัยจนมาถึงพื้นที่ของเมืองลี้ และได้เลือกทำเลตั้งเมืองโดยการเสี่ยงทายของช้างทรงจึงได้สร้างเมืองขึ้นที่บริเวณนี้เรียกว่าเมืองลี้ เมืองลี้มีความเจริญรุ่งเรืองขึ้นตามลำดับจนเสื่อมลงและกลายเป็นเมืองร้างไปในที่สุด ในปัจจุบันนี้หลงเหลือซากโบราณสถานให้เห็นเป็นบางแห่ง หลายแห่งยังคงมีการใช้งานสร้างบ้านเมือง และวัดวาอาราม ซึ่งในปัจจุบันสถานที่สำคัญ และสิ่งปลูกสร้างที่กล่าวไว้ในตำนานนี้ ก็ยังปรากฏให้เห็นอยู่จนถึงปัจจุบัน เช่น วัดเจดีย์ท่าองค์ หรือปัจจุบันคือวัดพระธาตุห้าดวง วัดโป่งก้าง ปัจจุบันเป็นวัดร้าง และวัดลี้หลวง เป็นต้น

ปัจจุบันบริเวณที่ตั้งของวัดลี้หลวง เดิมเป็นชากวัดเก่าที่อยู่ร่วมสมัยเดียวกันกับเวียงโบราณ เคยมีการสร้างวัดขึ้นอีกครั้งหนึ่งแต่ก็ได้ร้างไปอีก จนกระทั่งเกิดศึกระหว่างล้านนากับกรุงศรีอยุธยา ผู้คนที่อพยพมาอยู่บริเวณนี้จึงได้บูรณปฏิสังขรณ์วัดร้างแห่งนี้ขึ้นมาอีกครั้ง โดยได้สร้างวิหารขึ้นครอบหุ้มที่ประดิษฐานพระพุทธรูปของเดิมพร้อมพระพุทธรูปทองสัมฤทธิ์รวม ๓ องค์ ซึ่งพระพุทธรูปทั้ง ๓ องค์นี้เป็นพระพุทธรูปองค์สำคัญที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวอำเภอลี้ ปัจจุบันวัดลี้หลวงมีพระภิกษุ สามเณรจำพรรษาอยู่ ถือเป็นวัดที่เก่าแก่ในอำเภอลี้ ที่มีมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะโบราณสถาน หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีความเป็นมายาวนาน และสำคัญสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

นอกจากประวัติศาสตร์ที่มีความเป็นมายาวนาน พระพุทธรูปองค์สำคัญที่เป็นหลักฐานประวัติศาสตร์ชุมชนแล้ว ในวัดลี้หลวงยังมีการเก็บรวบรวมเอกสารโบราณ เช่น คัมภีร์ใบลานที่จดบันทึกไว้ด้วยตัวอักษรธรรมล้านนาจำนวนมากในหอไตร หรือหอธรรมซึ่งมีอยู่ประมาณ ๗ หีบธรรม ประมาณการว่าน่าจะมีคัมภีร์ใบลานไม่ต่ำกว่า ๓๐๐-๔๐๐ เรื่อง ซึ่งนับเป็นสมบัติของแผ่นดินที่มีค่าเป็นอย่างยิ่ง การเก็บรักษาไว้ในหีบธรรมโดยไม่มีการทำความสะอาดและจัดเก็บอย่างเป็นระบบ อาจจะนำมาซึ่งความเสียหายจากปัจจัยต่าง ๆ ได้ง่าย ไม่ว่าจะเป็นเชื้อรา สภาพอายุแมลงที่กัดกิน เป็นต้น เอกสารโบราณ และที่สำคัญคือเนื้อหาที่จดจารไว้ในคัมภีร์ใบลานจะสูญหายไปอย่างน่าเสียดายหากไม่มีการอนุรักษ์ และดูแลรักษาอย่างถูกต้อง

ด้วยสภาพปัญหา ความเป็นมา และความสำคัญดังกล่าวมาแล้ว คณะผู้วิจัยเห็นว่า การที่จะอนุรักษ์เอกสารโบราณเหล่านี้ให้มีอายุยืนนานต่อไป จึงควรจะดำเนินการตามขั้นตอนการอนุรักษ์ที่ถูกต้อง การจัดทำทะเบียนเอกสารโบราณเพื่อทราบเนื้อหาที่มีอยู่ในเอกสารโบราณแต่ละหมวดหมู่ รวมถึงการถ่ายภาพด้วยกล้องดิจิทัลเพื่อบันทึกไว้ในรูปแบบของภาพถ่าย อันจะเป็นการเก็บรักษาในรูปแบบดิจิทัลเพื่อสะดวกต่อการศึกษาในอนาคตโดยไม่ต้องรบกวนเอกสารต้นฉบับ ด้วยการทำงานสืบค้นและอนุรักษ์เอกสารโบราณในวัดลี้หลวงจะเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างคณะผู้วิจัยและประชาชนในชุมชน เพื่อร่วมอนุรักษ์และเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับการดูแลเอกสารโบราณให้แก่คนในชุมชนได้ดูแลต่อไปอย่างยั่งยืน อันจะเป็นการสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนให้เกิดความรู้สึกรักผูกพันและหวงแหนวัฒนธรรม สมบัติของท้องถิ่น และสร้างความสามัคคีขึ้นในชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อดำเนินการอนุรักษ์เอกสารโบราณ เช่น คัมภีร์ใบลาน พัสสาวที่มีอยู่ในวัดลี้หลวง อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน อย่างยั่งยืนโดยการทำความสะอาด ลงทะเบียนเอกสารและเก็บรักษาอย่างถูกต้องโดยความร่วมมือของคนในชุมชน

๔ สภาวัฒนธรรมอำเภอลี้, ประวัติเมืองลี้, [ออนไลน์], แหล่งอ้างอิง: <http://www.li-culture.com/index.php/เรื่องเล่า-ตำนาน/4-ประวัติเมืองลี้.html> [๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๙].

๒. เพื่อเรียนรู้และถ่ายทอดวิธีการและขั้นตอนในการทำความสะอาดเอกสารโบราณ การจัดทำทะเบียนเอกสาร การถ่ายภาพและการรักษาอย่างถูกต้องจากวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ

๓. เพื่อจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เอกสารโบราณขึ้นภายในวัดลี้หลวง เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ได้ร่วมเรียนรู้ อนุรักษ์ และสืบทอดภูมิปัญญานี้ต่อไปในอนาคต

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การสืบค้นและอนุรักษ์เอกสารโบราณวัดลี้หลวง อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน เพื่อสร้างศูนย์เรียนรู้ชุมชน ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยในลักษณะของการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Study) และการวิจัยภาคสนาม (Field Study) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group)

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการอบรมเชิงปฏิบัติการให้ข้อมูลความรู้แก่ พระสงฆ์ และคนในชุมชนที่สนใจเข้าร่วมงานสืบค้น และอนุรักษ์เอกสารโบราณในวัดลี้หลวง ให้ทราบถึงแนวทางวิธีการทำความสะอาดที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ การจัดหมวดหมู่และการลงทะเบียนเอกสาร ตลอดจนการวางแผนทางทรัพยากรวัฒนธรรมโดยชุมชน จากการเข้าอบรมในการถ่ายทอดองค์ความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ ในเรื่องแนวการอนุรักษ์ สืบค้น เอกสารโบราณให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ อีกทั้งผู้ที่เข้ารับการอบรมได้ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ลงมือปฏิบัติจริงในการการสำรวจ ซ่อมแซม และทำความสะอาดเอกสารโบราณของวัดลี้หลวง จึงทำให้เกิดการเรียนรู้และถ่ายทอดวิธีการ และขั้นตอนในการทำความสะอาดเอกสารโบราณ การจัดทำทะเบียนเอกสาร การถ่ายภาพและการรักษาอย่างถูกต้องจากวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ ทั้งทฤษฎี และทางปฏิบัติ จึงเกิดเป็นการร่วมมือของทุกฝ่ายร่วมกัน ดำเนินการสืบค้นและอนุรักษ์เอกสารโบราณวัดลี้หลวง อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน โดยการทำความสะอาดเอกสารโบราณแต่ละประเภทที่พบในหอธรรม หรือหอไตรวัดลี้หลวง มีจำนวน ๗ หีบ โดยส่วนมากเป็นเอกสารคัมภีร์ธรรมที่จาร หรือบันทึกด้วยวัสดุจากธรรมชาติ เช่นใบลาน กระดาษสาโดยภาษาล้านนาเรียกว่า กำปี่ใบลาน และปี่สา มีประมาณ ๔๐๐ เรื่อง โดยทุกเรื่องมีอายุไม่ต่ำกว่าร้อยปี ซึ่งมีความเปราะบาง ขาดได้ง่าย ดังนั้นเพื่อให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้เข้าใจถึงวิธีการทำความสะอาด ซ่อมแซมเอกสารโบราณและการจัดเก็บที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ โดยได้ดำเนินการไปตามขั้นตอนดังนี้

๑. เริ่มต้นจากลำเลียงเอกสารโบราณจากหีบธรรมครั้งละหนึ่งหีบ แยกผ้าห่อคัมภีร์ไปทำความสะอาด ส่วนเอกสารโบราณนั้นจะถอดสายสอยออก และคลี่ใบลานออกทีละแผ่น โดยผู้ทำความสะอาดจะรับผิดชอบเอกสารใบลานแต่ละผูกเพียงผู้เดียว ไม่ทำด้วยกันหลายคน หรือทำทีละหลายผูกเพราะอาจจะสับสนในการจัดเก็บได้ เนื่องจากผู้ร่วมกิจกรรมไม่สามารถอ่านอักษรล้านนาได้ทุกคน จึงต้องแนะนำลักษณะการเขียนและการจัดเก็บเอกสารโบราณให้ทราบว่าเอกสารใบลานแต่ละผูกนั้นจะเรียงเอกสารหน้าหลังและพลิกเปิดทีละแผ่น และมีตัวเลขกำกับไว้ด้านซ้ายของใบลาน แต่จะเป็นตัวเลขในระบบภาษาล้านนา จึงมีการเขียนตัวเลขล้านนาเทียบกับตัวเลขอารบิกเพื่อให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้ตรวจสอบ

๒. จากนั้นจึงให้ความรู้ในการทำความสะอาด โดยเริ่มต้นจากใช้สาลีพันก้านไม้ มีกลุ่มแม่บ้านและผู้ร่วมกิจกรรมที่เป็นผู้หญิงรับหน้าที่นี้เนื่องจากไม่กล้าจับใบลานตามความเชื่อว่ามีผู้หญิงไม่ควรจับ ผู้หญิงที่มาช่วยงานจึงทำความสะอาดผ้าห่อคัมภีร์และพันสาลีเป็นหลัก

๓. เมื่อทำความสะอาดใบลานครบทุกแผ่นแล้ว จะร้อยสายสอยงเข้ากับไม้ประกับธรรมที่ทำความสะอาดเรียบร้อยแล้ว จากนั้นจะติดป้ายเลขบัญชีและบันทึกรายละเอียดของเอกสารใบลานผูกนั้นในเบื้องต้น เช่น ชื่อเรื่อง ผู้จาร ปีพ.ศ. จำนวนหน้าลาน สภาพของใบลาน เพื่อจะได้จำแนกได้คร่าว ๆ ว่ามีเรื่องใดบ้างก่อนที่จะนำไปจำแนกหมวดหมู่ละเอียดในภายหลัง

หลังจากที่ได้ทำการสำรวจเพื่ออนุรักษ์ สืบค้น ซ่อมแซม และทำความสะอาดเสร็จสิ้นไปแล้ว คณะวิจัยได้ลงพื้นที่อีกสามถึงสี่ครั้งเพื่อติดตามผลและเตรียมการดำเนินงานในขั้นตอนต่อไปคือการลงทะเบียนหมวดหมู่ และจัดเก็บเอกสารโบราณในช่วงเดือนธันวาคม คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสำรวจ ตามกระบวนการอนุรักษ์ และจัดเก็บฐานข้อมูลการสืบค้นของวัดลีหลวง อำเภอลี่ จังหวัดลำพูน เป็นการสำรวจ เพื่อลงทะเบียน จัดเก็บเอกสารโบราณ สรุปหมวดหมู่ และจัดทำตารางรายชื่อเอกสารที่ถ่ายภาพด้วยระบบดิจิทัล ในภาพรวมมีกระบวนการการอนุรักษ์ และจัดเก็บฐานข้อมูลการสืบค้นดังนี้

๑. ทำความสะอาด คัดเลือกเอกสาร จำแนกออกเป็นหมวดหมู่ ตามชื่อเรื่องของเอกสาร
๒. ซ่อมแซมเอกสารส่วนที่ชำรุด แตก หัก เปลี่ยนสายสอยงใหม่
๓. จำแนกประเภทเอกสารตามแบบสำรวจ ของสถาบันวิจัยสังคม
๔. ทำรายชื่อเอกสาร ลงทะเบียนรายการเอกสารตามหมวดหมู่ และคัดเลือกบางเรื่องที่สมบูรณ์ ถ่ายภาพสำเนาเอกสารด้วยระบบดิจิทัล เพื่อเป็นฐานข้อมูลการสืบค้น
๕. มัด หีบห่อ จัดเก็บเป็นระบบ ตามหมวดต่าง ๆ นำไปเก็บไว้ที่ตู้พระธรรมหรือหีบพระธรรมตามเดิม
๖. ทำพิธีส่งมอบเอกสารโบราณและรายการข้อมูลฐานการสืบค้นทั้งหมดแก่วัดวัดลีหลวง อำเภอลี่ จังหวัดลำพูน

คณะผู้วิจัยได้รวบรวมรายชื่อและจำนวนของคัมภีร์ใบลานวัดวัดลีหลวง อำเภอลี่ จังหวัดลำพูน ที่สำรวจและลงทะเบียนตามแบบสำรวจของสถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำแนกตามประเภทวัสดุ ได้แก่

ใบลาน ๘๐๗ เรื่อง ๑,๘๙๗ ผูก

พับสา ๒ เรื่อง ๒ เล่ม

รวมทั้งสิ้น ๘๐๙ เรื่อง ๑,๘๙๗ ผูก, ๒ เล่ม

จากการดำเนินการอบรมในครั้งนี้แรกผ่านไปได้สร้างแรงบันดาลใจให้กับคณะศรัทธาที่เข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์เอกสารโบราณ ได้มีการจัดการเรียนการสอนอักษรธรรมล้านนาขึ้นในชุมชนโดยเชิญผู้ที่มีความรู้ด้านอักษรธรรมล้านนาในชุมชนเป็นผู้สอน ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถอ่านออกเขียนได้ในระดับเบื้องต้น เพียงพอที่จะทราบว่ใบลานในแต่ละผูกนั้นว่าด้วยเรื่องอะไรบ้าง และสามารถลงทะเบียนในเบื้องต้นได้ ทั้งยังร่วมกันวางแผนในการสร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ให้ประชาชนในชุมชน และประชาชนทั่วไปได้เข้าถึงการให้บริการในเรื่องล้านนาศึกษา เช่น การเรียนภาษาล้านนา การเขียน การอ่าน การจารธรรม เป็นต้น ในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ปริวรรตคัมภีร์โบราณเป็นภาษาไทยจำนวน ๒ เรื่อง คือ ๑. ตำนานพระเจ้าติโลกราช ๕ ยอด ซึ่งเป็นการเล่าถึงตำนานการก่อสร้างเจดีย์วัดพระธาตุ ๕ ดวง อำเภอลี่ จังหวัดลำพูน เรื่องที่ ๒. ตำนานนางจามรีสี่สนาลัย เป็นการเล่าถึงประวัติพระนางจามรี ผู้ก่อตั้งเมืองลี่ ทั้งสองเรื่องนี้คณะผู้วิจัยได้ปริวรรตเป็นภาษาไทยตามแบบสำเนียงภาษาล้านนา

การดำเนินงานในโครงการวิจัยนี้ทำให้เอกสารโบราณของวัดลีหลวงได้รับการทำความสะอาดและจัดหมวดหมู่ รวมถึงการจัดพิธีตากธรรม เป็นการรวมศรัทธาของชาวบ้านในอำเภอลี่เป็นอย่างดี ชาวบ้านจากหมู่บ้านต่าง ๆ ทั้งใกล้ไกลมาร่วมงานตั้งแต่การเตรียมงานจนถึงวันงาน ปราชญ์ท้องถิ่นที่อยู่ต่างตำบลมาช่วยสาธิตการจารใบลาน การเขียนอักษรธรรมล้านนา กลุ่มแม่บ้านตำบลวังดินได้ร่วมกิจกรรมการแสดง ร้านค้า ชุมชน หมู่บ้านต่าง ๆ ได้จัดโรง

ทาน ซึ่งโครงการวิจัยนี้ได้จัดงบประมาณในการดำเนินงานตามโครงการ ไม่ว่าจะเป็นการจัดพิธีกรรม การจัดนิทรรศการวิชาการ และการร่วมจัดโรงทาน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อสืบค้นและอนุรักษ์เอกสารโบราณ วัดลี้หลวง อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน เพื่อสร้างศูนย์เรียนรู้ชุมชน ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยทางแนวคิด ทฤษฎี และหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ผู้การปฏิบัติงานจริงในชุมชน การดำเนินการจึงเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ รูปแบบการวิจัยและพัฒนาที่ต้องอาศัยคณะผู้วิจัย ต้องมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคนในชุมชน วัด บ้าน โรงเรียน และระยะเวลาในการศึกษาและเก็บข้อมูลต้องอาศัยระยะเวลาที่นานพอสมควร ดังนั้นอุปสรรคปัญหาของการดำเนินการวิจัยคือการเก็บข้อมูล

ผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ทำให้คณะผู้วิจัย วัด และชุมชน ได้รู้ถึงความรู้ของเอกสารคัมภีร์โบราณ การรู้วิธีอนุรักษ์ดูแลรักษา และจัดเก็บคัมภีร์โบราณอย่างถูกต้องตามหลักการและวิชาการ ส่วนในเรื่องของการวางแผนทางในการการจัดสร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนนี้ ทางคณะผู้วิจัยได้ให้แนวทางไว้ โดยการร่วมกันสร้างหลักสูตรการเรียนรู้ภาษาล้านนา แต่จะให้บรรลุผลตามเป้าหมายได้นั้นทุกภาคส่วนอันประกอบไปด้วย วัด บ้าน โรงเรียน ชุมชน ต้องเห็นถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ เผยแพร่ องค์ความรู้นี้ โดยอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการร่วมกันบริหารจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในชุมชนให้คงอยู่ และได้ร่วมเรียนรู้จากฐานสู่ฐานต่อไป

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อสืบค้นและอนุรักษ์เอกสารโบราณ วัดลี้หลวง อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน เพื่อสร้างศูนย์เรียนรู้ชุมชน ซึ่งผลการศึกษาได้แสดงให้เห็นถึงแนวทางในการอนุรักษ์ดูแลรักษา และจัดเก็บคัมภีร์โบราณอย่างถูกต้องตามหลักการและวิชาการ ต่อยอดถึงการสร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อมุ่งหวังให้เป็นแหล่งการศึกษาของชุมชนในการเผยแพร่องค์ความรู้ในเรื่องล้านนาศึกษา อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งกับชุมชน และชนรุ่นหลังต่อไป

ดังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งในการที่จะนำมาสู่นโยบายเชิงปฏิบัติ ในการร่วมมือกันของทุกภาคส่วนในชุมชน โดยความร่วมมือและได้รับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เห็นถึงความสำคัญของการจัดตั้งและดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านลี้หลวง ร่วมกันขับเคลื่อน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดที่วางไว้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากวัตถุประสงค์และผลของการศึกษาวิจัยเพื่อสืบค้นและอนุรักษ์เอกสารโบราณ วัดลี้หลวง อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน เพื่อสร้างศูนย์เรียนรู้ชุมชน ที่ได้เสนอมานั้น เป็นการวิเคราะห์ สังเคราะห์ผลจากการศึกษาวิจัยเพื่อรู้ถึงความรู้ของเอกสารโบราณ การรู้วิธีอนุรักษ์ดูแลรักษา และจัดเก็บคัมภีร์โบราณอย่างถูกต้องตามหลักการและวิชาการ ส่วนในเรื่องของการวางแผนทางในการการจัดสร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนนี้ ในส่วนที่ควรทำการวิจัยเพิ่มเติม นอกเหนือจากนี้คือ การปริวรรตคัมภีร์โบราณ ที่เป็นภาษาล้านนาให้เป็นภาษาไทย และศึกษาวิเคราะห์องค์ความรู้ที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณที่ได้ทำการปริวรรตเพื่อให้คนรุ่นต่อไปได้รู้ และเข้าถึงนำไปปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาต่อไป

บรรณานุกรม

คณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี.

ประวัติศาสตร์กรุงรัตนโกสินทร์ เล่ม ๑.

กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๕.

การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๓ “นวัตกรรมสร้างสรรค์ชุมชน และสังคมไทย ๔.๐”
วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คณะกรรมการสืบสานตำนานเมืองลี้. โครงการสืบสานตำนานเมืองลี้: ประวัติวัดเมืองลี้. ลำพูน: ฐานผลการพิมพ์,
๒๕๕๐.

พาสุข ดิษยเดช. รายงานการขุดค้นทางโบราณคดี ๒๕๒๕. เล่มที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: กรม
ศิลปากร, ๒๕๒๗.

สภาวัฒนธรรมอำเภอลี้. ประวัติเมืองลี้. [ออนไลน์]. แหล่งอ้างอิง: <http://www.li-culture.com/index.php/เรื่องเล่า-ตำนาน/4-ประวัติเมืองลี้.html> [๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๙].